

סדנת אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים תשע"ג

ערך: דן אבידן
עודכן על ידי צוות מחוז ירושלים בהובלת שרה בדיחי ובהשתתפות ניב בלום אורלי בליצקי, רחל יוד, בת חן יוסף, ענת כהן, מיכל לאופר, שי מירון, שי קיל, השתתפו בעריכה, מתי חי, אילן בר, חנוך כליל החורש, גילה מיטראני, גילה פרץ, עופרה שוורץ.

מבוסס על סדנת מפגש טבע בא"י שכתבו ד"ר טימי בן יוסף וצוות הפיתוח לדורותיו¹

¹ ראה בן יוסף ושיש (עורכים). (2006) "דרך ארץ בדרכי הארץ: התוכנית החינוכית של תחום שלי"ח וידיעת הארץ" עמ' 151-152.

אגף של"ח וידיעת הארץ
אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים
אייר תשע"ג (04/2013)

אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים
"להיות אדם פירושו לקחת אחריות" (אנטואן דה סנט אכזופרי)

מסר ערכי

אחריות כאורח חיים הכרחית לשמירה על השדה, הלאום והחברה במדינת ישראל ולקידומם.

מטרת הסדנה:

לחנך את התלמיד לאורח חיים של לקחת אחריות על השדה, הלאום והחברה בארץ.

הרעיון המרכזי

הצלחתנו לקיים מדינה איכותית ולממש את יעדיה וערכיה תלויה, בין השאר, גם בכך שכל אזרח ייקח על עצמו אחריות בתחומי הסביבה, החברה והלאום. מסר האחריות בהיבטיו השונים עובר כחוט השני בכל סדנאות התוכנית "דרך ארץ בדרכי הארץ". סדנה זו מדגישה את ההיבטים המעשיים של ערך האחריות ומקנה לתלמיד כלים להפוך את האחריות לאורח חיים. התלמיד יתנסה בלקחת אחריות וירכוש הבנה ותובנות אודות אימוץ האחריות כאורח חיים.

קישור לסדנאות:

ערך "האחריות", המלווה את סדנאות השל"ח לאורך כל תוכנית הלימודים והפעילות, יועצם בסדנה זו ויעודד פעילות עצמאית של עשייה באחד מתחומי השל"ח על מנת לטפח אחריות כאורח חיים. התלמידים יבחנו מה הייתה מידת גילוי האחריות שלהם עד כה בפעילות השל"ח, יפעלו לאורך השנה לגילוי מידה גבוהה יותר של אחריות ויבחנו את הדרכים להפיכתה לחלק מאורח חייהם.

הסדנה תילמד באופן הבא:

- א. שלושה שיעורים ראשונים יילמדו בתחילת השנה במסגרת הכיתה.
- ב. לאורך השנה יתקיימו שלוש תחנות ביקורת בהן ידווחו התלמיד או הקבוצה למורה השל"ח על הפעילות ויתקיים משוב.
- ג. לאורך השנה יציגו התלמידים את פעילותם לתלמידי הכיתה בימי השדה או בכיתה.
- ד. בסוף השנה ילמד המורה את שיעור 4 - שיעור שמסכם את הסדנה ואת לימודי השל"ח של הכיתה.

מושגי יסוד: אחריות, אורח חיים.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

שיעור 1: אחריות הלכה למעשה

מטרת השיעור: התלמיד יבחן את היקף עשייתו בתחומי השדה, הלאום.
מסר ערכי: ביכולתי לתרום יותר לקידום השל"ח במדינת ישראל.

מעבר לרציונל שיעור 1

שיעור 2: לקחת אחריות

מטרת השיעור: התלמיד התלמיד יאתר ויבחן דרכי פעולה בלקיחת אחריות אישית/ קבוצתית בתחומי השדה הלאום והחברה.
מסר ערכי: יש לי אחריות כיחיד לתרום ולהשפיע בתחומי השדה, הלאום והחברה.

מעבר לרציונל שיעור 2

שיעור 3: אחריות ומחויבות

מטרת השיעור: התלמיד יגדיר את מחויבותו לעשייה ערכית.
מסר ערכי: באחריותי לגלות מחויבות לעשייה משמעותית בתחומי השל"ח השונים.

מעבר לרציונל שיעור 3

מפגשי משוב ובקרה במהלך השנה:

המורה יקיים פגישות אישיות עם תלמיד/קבוצה, ובהן יתקיים תהליך של דיווח ומשוב אודות הפעילות.

הצגת הפעילות

על מנת לשתף את הכיתה בעשייה ולעודד עשייה, ידווחו התלמיד/קבוצה על עשייתם בימי שדה או במסגרת שיעורים נבחרים.

שיעור 4: אחריות כאורח חיים

מטרת השיעור: התלמיד יקשר בין לקיחת אחריות לאורך פעילותו באחד מתחומי השל"ח לבין מקומה באורח החיים שלו מעתה והלאה.
מסר ערכי: יש לי אחריות אישית על איכות חיי ואיכות החיים במדינה בה אני חי.

מעבר לרציונל שיעור 4

שיעור 1

אחריות הלכה למעשה

"אחריות זה באחריות"

מסר ערכי:

ביכולתי לתרום יותר לקידום השדה הלאום והחברה במדינת ישראל.

מטרת השיעור:

התלמיד יבחן את היקף עשייתו בתחומי השדה, הלאום והחברה עד היום.

הרעיון המרכזי:

הערך "אחריות" הינו מרכיב חשוב ביחסו ובמעורבותו של היחיד כלפי הסביבה והחברה בה הוא חי. האחריות מתבטאת במוכנות שלנו לצאת מהמעגל האישי, אל עבר המעגל הסביבתי, החברתי והלאומי במדינה בה אנו חיים. התנאי להבנה מעמיקה יותר של ערך האחריות מחייב התנסות מעשית מתוך תחושת דאגה, אכפתיות ועשייה למען האחר. בימי השדה, הגיחה והטיול השנתית, התנסה התלמיד באחריות שהוטלה עליו - "לכל תלמיד תפקיד". סיכום והעלאת רשמים מהשנה שחלפה יחדדו אצלו החשיבות שב"אחריות הלכה למעשה" ואת משמעותה לפרט (תלמיד) ולחברה (לכיתה ולבית הספר). תודגש החשיבות

אגף של"ח וידיעת הארץ
אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים
אייר תשע"ג (04/2013)

והצורך בתרומה משמעותית יותר לקידום השדה, הלאום והחברה במדינת ישראל.

קישור:

בשיעור זה: נבחן את מידת גילוי האחריות שלנו בפעילות השל"ח (לכל תלמיד תפקיד) ונדון בהבנת הצורך במידה גבוהה יותר של אחריות לקידום הלאום והחברה במדינת ישראל.

בשיעור הבא: נדגיש את החשיבות שבלקיחת אחריות ונבחן אפשרויות ודרכי פעולה בלקיחת אחריות בתחומי השדה, הלאום והחברה להעצמת תרומה משמעותית יותר.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יגדיר את המושג אחריות בהיבט המעשי (אכפתיות ועשייה).
2. התלמיד יתוודע למידת גילוי האחריות שלו בתחומי השל"ח.
3. התלמיד יתרשם מתחושת הסיפוק וההעצמה שמקנה האחריות.
4. התלמיד יבין את החשיבות בגילוי מידה גבוהה יותר של אחריות לקידום השל"ח במדינת ישראל.

[חזרה לרציונל הסדנה](#)

מושגי יסוד: אחריות – אכפתיות ועשייה.

שיעור 2
לקחת אחריות

"אחרי המעשים נמשכים הלבבות" (ספר החינוך, מצוה טז)

מסר ערכי:

יש לי אחריות כיחיד לתרום ולהשפיע בתחומי השדה, הלאום והחברה.

מטרת השיעור:

התלמיד יאתר וייבחן דרכי פעולה בלקיחת אחריות אישית/קבוצתית בתחומי השדה, הלאום והחברה.

הרעיון המרכזי:

ללקיחת האחריות יש חשיבות רבה. אנו מפתחים תחושה של שותפות וקשר לסביבה, לעם ולארץ אם אנו לוקחים אחריות, נוקטים פעולה מעשית ונושאים בתוצאותיה. כשהאדם בוחר במה הוא לוקח אחריות, גדל הסיכוי למימוש הפוטנציאל האישי שלו ולמידת עוצמת השפעתו על הנעשה. העצמת התרומה והעשייה בתחומי השל"ח, תחשוף בפני התלמיד חלק מהדרכים שיאפשרו לו לקחת אחריות בתחומי השדה הלאום והחברה במדינת ישראל. נדגיש כי עומדים לפנינו אתגרים רבים עמם נוכל להתמודד בהצלחה אם כל אחד ייקח אחריות ויתרום יותר בהתאם ליכולותיו וכישוריו.

קישור:

בשיעור הקודם: בחנו את מידת גילוי האחריות שלנו בפעילות השל"ח עד כה ובהבנת הצורך בגילוי מידה גבוהה יותר של אחריות לקידום, השדה הלאום והחברה במדינת ישראל.

בשיעור זה: נדגיש את החשיבות שבלקיחת אחריות ונבחן אפשרויות ודרכי פעולה בלקיחת אחריות בתחומי השדה הלאום והחברה להעצמת תרומה משמעותית יותר.

בשיעור הבא: נבין כי בלקיחת אחריות ישנה מחויבות לעשייה. ננסח חוזה/הסכם התחייבות בו יוגדרו תחומי הפעילות ודרכי הפעולה בלקיחת האחריות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יברר את החשיבות בלקיחת אחריות.
2. התלמיד יציג דוגמאות מחיי היומיום שבהן הוא לוקח אחריות (אישית, כיתתית, קהילתית).
3. התלמיד יציע אפשרויות ללקיחת אחריות בתחומי השדה, הלאום והחברה.
4. התלמיד יבחר תחום בו הוא לוקח אחריות בהתאם ליכולותיו, נטיותיו וכישוריו.
5. התלמיד יבחן דרכי פעולה בלקיחת אחריות באחד מתחומי השל"ח בו הוא בחר.

מושגי יסוד: לקיחת אחריות

דוגמאות לתחומי העשייה של התלמיד:

תחום הסביבה: חיסכון במים, חיסכון בחשמל, ניקיון, מיחזור וכו'.
תחום הלאום: יצירת קשר וקיום מפגשים עם לוחם/ ניצול שואה והצגת סיפורו לכיתה. ראיון עם עולה חדש. אימוץ אנדרטה וכו'.
תחום החברה: עשייה בתחום בית הספר, כגון עיצוב לוח כיתתי בתחום מסוים, מעורבות בקביעת התכנים ובניסוחם והשתתפות בטקסי ביה"ס. השתתפות במאבק חברתי כלשהו. אימוץ בית אבות, ילד חריג וכו'.

[חזרה לרציונל הסדנה](#)

שיעור 3

אחריות ומחוייבות

"האחריות מחייבת"

מסר ערכי

באחריותי לגלות מחויבות לעשייה משמעותית בתחומי השדה, הלאום והחברה במדינת ישראל.

מטרת השיעור

התלמיד ינסח אמנה/חוזה בו יגדיר את מחויבותו לעשייה ערכית.

הרעיון המרכזי

בלקיחת אחריות מחויב הפרט/התלמיד כלפי האחר (הסביבה/הלאום/החברה) בלא קשר למחויבות של האחר כלפיו. במחויבות זו ישנה חובה מוסרית למלא את הצרכים של האחר מתוך אכפתיות ואהבה. מחויבת משמעה הסכם. בשיעור זה נבין כי בלקיחת אחריות יש בחירה, אך היא מחייבת לבצע פעולות מעשיות ערכיות. כדי לתת תוקף לפעולות שבחרנו, עלינו לנסח התחייבות כתובה. התחייבות כתובה זו תוכרז כאמנה/הסכם של התלמידים לתחום בו בחרו לנקוט פעולות שיש בהן לקיחת אחריות. כתיבת האמנה תגדיר לתלמידים את המטרות ודרכי הפעולה להשגת תוצאות חיוביות שבתחום אחריותם. החתימה על האמנה תמחיש לתלמיד את מחויבותו לפרויקט שבחר במסגרת לקיחת אחריות.

קישור

אגף של"ח וידיעת הארץ
אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים
אייר תשע"ג (04/2013)

בשיעור הקודם: בחנו מהם האפשרויות ודרכי הפעולה ללקיחת יותר אחריות.
בשיעור הזה: נהפוך את הצהרת הכוונות להתחייבות מעשית כתובה.
במהלך השנה תתקיים פעילות של לקיחת אחריות אישית או קבוצתית על פי בחירתו והתחייבותו של כל תלמיד. כמו כן יתקיים תהליך של דיווח ומשוב אודות הפעילות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יבין שבלקיחת אחריות יש התחייבות לעשייה משמעותית.
2. התלמיד יבין את הצורך שבהתחייבות כתובה לכיבוד ההסכם/האמנה/החוזה.
3. התלמיד יפרט באמנה/ הסכם את דרכי הפעולה בתחום בו הוא לוקח אחריות ואת התחייבותו לשאת בתוצאותיה. (מטרה, פעולה, תוצאה).

מושגי יסוד:

התחייבות כתובה-הסכם. דוגמאות להתחייבות כתובה: כתיבה, טאבו, תעודת זהות.
חוזה- הסכמה בין 2 גופים
אמנה- חד צדדי, אני מקבל על עצמי לדוגמה: אמנת קיוטו, אמנת של"ח.

מבנה כתב ההתחייבות/ החוזה/ האמנה בלקיחת אחריות:

- תחום העשייה עליו בחרתי לקחת אחריות:
- המטרות בתחום האחריות שבחרתי:
- הפעולות אותן אבצע כדי להשיג מטרות אלו (הדרך שבחרתי להשגת המטרה):
- פירוט לוח הזמנים לביצוע הפעולה:
- מדדי הצלחה - תוצאות מעשיות להן אני מצפה:

[חזרה לרציונל הסדנה](#)

שיעור 4
אחריות כאורח חיים

"ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים"
(מתוך התפילה לפני קריאת שמע)

מסר ערכי

יש לי אחריות אישית על איכות חיי ואיכות החיים במדינה בה אני חי.

מטרת השיעור

התלמיד יקשר בין לקיחת אחריות בפעילותו לאורך השנה באחד מתחומי השל"ח לבין מקומה של האחריות באורח החיים שלו מעתה והלאה.

הרעיון המרכזי

ערך האחריות והמחויבות לאחריות הלכה למעשה, קשורים בקשר חיובי ובזיקה הדדית לאושר אישי ולתחושת סיפוק המקנה משמעות לחיינו. לקיחת אחריות מפתחת תחושה של שותפות וקשר לנעשה סביבנו, ועל כן עלינו לגלות אחריות אישית לנעשה סביבנו. יש ביכולתנו לנסות לחולל שינוי באמצעות התגייסות לעזרה, סיוע ותיקון בתחומי השל"ח השונים על מנת לשפר את איכות חיינו במדינה בה אנו חיים. עלינו לקחת אחריות ולשלב באורח חיינו מעתה ואילך להגדיר לעצמי מה אני מוכן לתרום בתחום השדה, הלאום והחברה בהמשך חיי ולפעול לשם כך באופן מעשי על ידי נקיטת פעולה משמעותית וערכית.

אגף של"ח וידיעת הארץ
אחריותנו על המדינה והארץ כאורח חיים
אייר תשע"ג (04/2013)

קישור:

במשך השנה: התנסות בפעילות מעשית ערכית בתחומי השל"ח השונים והצגת הפרויקט בפני חברי הכיתה. נערכו מפגשים לדיווח וקבלת משוב.
בשיעור זה: נבין את השפעתה של לקיחת האחריות והשלכותיה על איכות חיינו וחשיבות לקיחת אחריות מעתה ואילך כחלק מאורח חיינו.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ישתף את חבריו לכיתה במשמעות ערך האחריות עבורו, כפי שחווה במהלך השנה.
2. התלמיד יגדיר מהי איכות חיים.
3. התלמיד יבין שכדי לשפר את איכות החיים בתחומי השל"ח, עליו לקחת האחריות מעתה והלאה.
4. התלמיד יציג דוגמאות ללקיחת אחריות בתחומי השל"ח בעתיד.
5. התלמיד ישאף לנהל אורח חיים שבו לקיחת אחריות תהווה חלק בלתי נפרד ממנו מעתה ואילך.

מושגי יסוד:

איכות חיים - איכות חיים היא המידה בה יש לאדם התנאים ההכרחיים למלא את **צרכיו** ולהיות **מאושר**.

איכות חיים הוא מושג סובייקטיבי. אנשים שונים מעריכים איכות חיים על פי קריטריונים שונים או שנותנים משקל שונה לאותם קריטריונים בהערכתם זו. אולם מתברר שיש גם הרבה מהמשותף בתפיסותיהם של אנשים שונים למושג איכות חיים ואנשים רבים מוצאים חפיפה חלקית בינו לבין המושג **רווחה**.

[חזרה לרציונל הסדנה](#)